

Instytut Pamięci Narodowej

[https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/191269,TEKST-AUDIO-80-rocznica-udanego-zamachu-na-Augusta-Kr
etschmanna.html](https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/191269,TEKST-AUDIO-80-rocznica-udanego-zamachu-na-Augusta-Kretschemanna.html)
15.05.2024, 08:17

[TEKST + AUDIO] 80. rocznica udanego zamachu na Augusta Kretschmanna

Data publikacji 25.09.2023

24 września 1943 r. żołnierze harcerskiego oddziału „Agat” przeprowadzili udaną akcję zamachu na SS-Hauptscharführer’a - Augusta Kretschmanna, który w okupowanej Polsce był pracownikiem referatu IV A 3c warszawskiego oddziału Gestapo oraz pełnił funkcję zastępcy komendanta obozu karnego dla Polaków przy ul. Gęsiej w Warszawie. August Kretschmann znany był ze swojego okrucieństwa i sadyzmu względem więźniów. Decyzją Państwa podziemnego został skazany na karę śmierci.

Szare Szeregi a działalność konspiracyjna

Najsilniejszą organizacją skupiającą dzieci i młodzież był działający od 27 września 1939 r. w konspiracji (jako Szare Szeregi) Związek Harcerstwa Polskiego. Liczył on blisko 10 tys. uczestników. Żeńska cześć ruchu harcerskiego działała w odrębnej strukturze, tj. Organizacji Harcererek („Związek Koniczyn”, od 1943 r. „Bądź Gotów”). W listopadzie 1942 r. nastąpił podział podziemnego męskiego harcerstwa na trzy „szczeble” wiekowe.

Najmłodszą grupę tworzyli „Zawiszacy” – w wieku od 12 do 15 lat. Pozostawali w sferze harcerskiej pracy formacyjnej, podczas której przygotowywani byli do pełnienia wojskowej służby pomocniczej w charakterze łączników, zwiadowców i obsługi poczty polowej. Średnią kategorię wiekową tworzyły Bojowe Szkoły, skupiające młodzież w przedziale wiekowym od 16 do 18 lat. Jej uczestników również objęto pracami formacyjnymi, ale byli też wykorzystywani w zakresie małego sabotażu i akcji „N”, a w czasie spodziewanego powstania przeznaczano dla nich zadania w służbie łączności i rozpoznaniu.

Najstarsza kategoria wiekowa podziemnego harcerstwa, tj. Grupy Szturmowe, obejmowała młodych ludzi w wieku powyżej 18 lat. Przechodzili oni przeszkolenie wojskowe i byli wykorzystywani w działalności Armii Krajowej. Utworzono z nich dwa oddziały „Agat” (anty-gestapo), „Pegaz” (przeciw-gestapo) przekształcony w harcerski batalion „Parasol” i drugi przeznaczony do działań dywersyjnych na większą skalę – Oddział Specjalny (OS) „Jerzy” przemianowany pod koniec sierpnia 1943 r. na batalion AK „Zośka”.

W imieniu Polski Walczącej

Jesienią 1943 r. Kierownictwo Walki Podziemnej (KWP) podjęło decyzję o rozstrzelaniu niemieckich policjantów, którzy odznaczali się szczególnym okrucieństwem i stanowili zagrożenie dla społeczeństwa polskiego. Od początku 1944 r. akcja ta była kontynuowana w ramach prowadzonej przez Armię Krajową akcji "Główki", mającej na celu likwidację tych funkcjonariuszy niemieckich, którzy wykazywali się wyjątkową gorliwością w działalności antypolskiej, w tym niemieckiej policji i przemysłowców. W okresie od grudnia 1943 r. do lipca 1944 r., na podstawie wyroku Sądu Polskiego Państwa Podziemnego, wielu funkcjonariuszy Urzędu Komendanta Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa Dystryktu Warszawskiego oraz jego podwładni zostali zamordowani.

Dowódcą i głównym wykonawcą egzekucji „Akcji Kretschmann” został Stanisław Jastrzębski „Kopeć” - żołnierz Szarych Szeregów i Armii Krajowej. Drugim wykonawcą i jednocześnie ubezpieczycielem „Kopcia” był Zbigniew Dąbrowski „Cyklon”. Pozostałymi członkami akcji byli Żeliszaw Olech „Rawicz”, Tadeusz Chojko „Bolec” oraz kierowca Tadeusz Kostrzewski „Niemira”. Wszyscy odznaczali się doświadczeniem w walce z niemieckim okupantem.

W dniu 24 września 1943 r. ok. godz. 7.08, dowodzony przez „Kopcia” pięcioosobowy zespół zajął pozycje bojowe. Chwilę wcześniej łączniczki dostarczyły broń na miejsce. Zgodnie z przewidywaniami Kretschmann pojawił się na ul. Franciszka Dmochowskiego, zmierzając w stronę ul. Rozbrat. Niespodziewanie towarzyszyła mu jakaś kobieta. Do idącego gestapowca podbiegł „Kopeć” i drugi z zamachowców Zbigniew Dąbrowski „Cyklon”. Dowódca oddał kilka strzałów, raniąc niemieckiego zbrodniarza. W tym momencie zaciął mu się pistolet, przez co musiał powalić uciekającego mężczyznę uderzeniem kolby, a później dobić strzałem z zapasowej broni. Towarzysząca Kretschmannowi kobieta uciekła z miejsca walki. **Wyrok na Augustie Kretschmannie wykonano wzorcowo - obyło się bez strat po stronie polskiej, a kat Polaków nie miał żadnych szans w starciu z Polskim Podziemiem.**

Likwidacja Augusta Kretschmanna była drugim, po zamachu na Franza Bürkla (niemiecki funkcjonariusz w więzieniu na Pawiaku w Warszawie), **spektakularnym ciosem wymierzonym przez Polskie Państwo Podziemne w funkcjonariuszy niemieckiego więziennictwa w Warszawie.** Kolejne udane likwidacje miały uświadomić okupantom, że ich okrucieństwo nie pozostanie bez odpowiedzi ze strony Armii Krajowej.

W związku z przypadającą w tym roku 80. rocznicą powołania Kedywu, Oddział IPN w Warszawie przygotował terenową grę miejską. Uczestnicy, podążając ulicami stolicy, mogą poznać jedenaście akcji zbrojnych wybranych spośród tych najśłynniejszych, jak i mniej znanych. Gra przeznaczona jest do samodzielnej realizacji (także indywidualnie). Zachęcamy do wydrukowania i rozegrania gry miejskiej „W Imieniu Rzeczypospolitej. Akcje

Kedywu Armii Krajowej w okupowanej Warszawie”. Istnieje możliwość przeprowadzenia gry miejskiej dla zorganizowanej grupy przez pracowników Oddziału IPN w Warszawie. W celu umówienia terminu i wyboru trasy gry prosimy o kontakt. [Więcej informacji o grze znajduje się pod poniższym linkiem.](#)

11 sierpnia 2023 r. w Warszawie została otwarta wystawa „Kedyw. Miecz i Tarcza Armii Krajowej w Warszawie” przygotowana przez warszawski Oddział Instytutu Pamięci Narodowej. Na 24 planszach wystawy przedstawionych jest 18 najważniejszych lub najbardziej spektakularnych akcji wykonanych przez oddziały Kedywu Komendy Głównej oraz Komendy Okręgu Warszawskiego, rola kobiet w organizacji, udział jednostek Kedywu w Powstaniu Warszawskim oraz tragiczny los żołnierzy ukaranych przez komunistyczne „sądy” za ich patriotyczną i ofiarną działalność w okresie okupacji niemieckiej oraz działalność w konspiracji antykomunistycznej.

ARCHIWA
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM AK I NOWELI

WOSKOWE
BIURO HISTORYCZNE
Im. gen. Józefa Kuzmiewicza Szankowskiego

OTWARCIE WYSTAWY:

11 SIERPNI 2023 R. (PIĄTEK) GODZ. 12.00

CZAS PREZENTACJI: **11–25 SIERPNI 2023 R.**

WARSZAWA, UL. KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 64
(PRZED DOMEM POLONII)

**80. ROCZNICA UTWORZENIA
KIEROWNICTWA DYWERSJI ARMII KRAJOWEJ**

**MIECZ I TARCZA
ARMII KRAJOWEJ**
W W A R S Z A W I E

W 2021 r. nakładem wyd. IPN ukazała się książka pt. „Spowiedź konspiratora i partyzanta”. Pamiętnik Jerzego Stanisława Kuntza, żołnierza Uderzeniowych Batalionów Kadrowych, Armii Krajowej na Suwalszczyźnie i Augustowszczyźnie, oficera Kedywu Inspektoratu Suwalskiego AK, kierownika samoobrony Obwodu AKO Augustów, powstała w latach 1939–1945. [Niniejszą książkę można nabyć w naszych księgarniach online lub stacjonarnie.](#)

Wiele materiałów dotyczących Szarych Szeregów, KEDYW-u oraz Polskiego Państwa Podziemnego, jest dostępnych w portalu IPN przystanekhistoria.pl, na innych stronach Instytutu Pamięci Narodowej oraz na kanale IPNtv:

- Rafał Sierchuła, [Endecki Kedyw w stolicy Warthegau](#)
- Marek Jedynak, [Współpraca wsi z oddziałami partyzanckimi AK](#)
- [Dodatek Specjalny IPN - Harcerze w walce 1939-1945](#)

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[Ewa Wójcicka o zamachu na Augusta Kretschmanna \(mp3, 5.85 MB\) 25.09.2023 10:00](#)
[Ewa Wójcicka o zamachu na Augusta Kretschmanna \(wav, 43.06 MB\) 25.09.2023 10:00](#)